

Wyrok z dnia 19 września 2000 r., IV CKN 92/00

Przedawnienie roszczenia o naprawienie szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania, przysługującego wierzycielowi w razie utraty dla niego znaczenia pierwotnego świadczenia wskutek zwłoki dłużnika (art. 477 § 2 k.c.), biegnie od dnia wymagalności roszczenia o pierwotne świadczenie.

Przewodniczący: Sędzia SN Filomena Barczewska

Sędziowie SN: Henryk Pietrkowski, Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu w dniu 19 września 2000 r. na rozprawie sprawy z powództwa Heleny W. przeciwko Robotniczej Międzyzakładowej Spółdzielni Mieszkaniowej „B.” w G. o zapłatę, na skutek kasacji powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 20 stycznia 1998 r., oddalił kasację i nie obciążył powódki kosztami postępowania kasacyjnego

Uzasadnienie

W pozwie z dnia 30 października 1996 r. Helena W. wniosła o zasądzenie na jej rzecz kwoty 20 000 zł od Robotniczej Spółdzielni Mieszkaniowej „B.” w G., powołując się na umowę zawartą z pozwaną w dniu 27 kwietnia 1965 r., na podstawie której pozwana zobowiązała się przekazać jej w pierwszym kwartale 1966 r. (określonym jako termin orientacyjny) garaż samochodowy. Zgodnie z żądaniem pozwanej z dnia 18 maja 1966 r., powódka uiściła jej przed dniem 7 czerwca 1966 r. określoną w umowie kwotę 20 000 zł sprzed denominacji, stanowiącą pokrycie kosztów budowy garażu. Do dnia 30 czerwca 1966 r. powódka miała okazać pozwanej kartę rejestracyjną samochodu i odebrać przydział na garaż. W związku z tym jednak, że powódka ani jej mąż nie mieli w tym czasie samochodu, Spółdzielnia w dniu 28 czerwca 1966 r. anulowała podjętą wcześniej uchwałę o przydziale garażu i postawiła im do dyspozycji wpłaconą kwotę 20 000 zł sprzed denominacji, o czym powiadomiła ich pismem z dnia 1 lipca 1966 r. Powódka wskazała w pozwie, że żądanej w nim kwoty dochodzi na podstawie art.

477 § 2 w związku z art. 471 i 476 k.c., tytułem odszkodowania za niewykonanie przez pozwaną umowy z dnia 27 kwietnia 1965 r. Wedle twierdzeń powódki, trzydziestoletnia zwłoka pozwanej w spełnieniu określonego umową świadczenia spowodowała, że utraciło ono dla niej całkowicie znaczenie.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację powódki od wyroku Sądu Wojewódzkiego z dnia 24 lipca 1997 r., oddalającego jej powództwo. Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu Wojewódzkiego o zasadności podniesionego przez pozwaną zarzutu przedawnienia dochodzonego od niej roszczenia.

Powódka zarzuciła w skardze kasacyjnej, że wyrok Sądu Apelacyjnego został wydany z naruszeniem art. 118, 476, 477 i 506 k.c. Ponadto powołała się na sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z zebrany w sprawie materiałem, nie wskazując jednak naruszonych przepisów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw.

W zakresie, w jakim ogólnie wytyka ona sprzeczność dokonanych ustaleń faktycznych z zebrany materiałem dowodowym, nie spełnia wymagań art. 393³ k.p.c., i tym samym nie daje podstaw do przeprowadzenia kontroli kasacyjnej zaskarżonego wyroku.

Naruszenia art. 506 k.c. skarżąca dopatrywała się w tym, że Sąd Apelacyjny nie uznał, iż strony dokonały odnowienia pierwotnego zobowiązania, wynikającego z umowy zawartej w dniu 27 kwietnia 1965 r. O tym, że między stronami doszło do odnowienia zobowiązania z umowy zawartej dnia 27 kwietnia 1965 r., mają świadczyć, zdaniem skarżącej, dwa pisma pozwanej – jedno z dnia 21 sierpnia 1967 r. (informujące o uwzględnieniu męża powódki na liście osób ubiegających się o garaż), a drugie z dnia 16 lipca 1990 r. (informujące, że zarząd Spółdzielni na posiedzeniu w dniu 13 lipca 1990 r. postanowił zarejestrować wniosek powódki o przydział garażu z datą rejestracji wniosku jej męża, tj. z datą 28 czerwca 1966 r.).

Tak ujęty zarzut naruszenia art. 506 k.c. jest chybiony. Powódka w toku wcześniejszego postępowania nie powoływała się na odnowienie pierwotnego zobowiązania, i w sprawie nie ma ustaleń faktycznych wskazujących na to, że między stronami doszło do porozumienia, które należałoby kwalifikować jako odnowienie zobowiązania z umowy zawartej w dniu 27 kwietnia 1965 r. W samym zaś postępowaniu kasacyjnym nie można prowadzić postępowania dowodowego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2000 r., III CKN 416/98, OSNC

2000, nr 12, poz. 220). Warto przy tym zaznaczyć, że pisma, na które powołuje się powódka, są przejawem typowych dla epoki poprzedzającej lata dziewięćdziesiąte działań ustalających kolejność dostępu do dóbr deficytowych w sposób na tyle nie stanowczy, że nie zapewniający roszczenia o dostarczenie danego dobra.

Nie można się także zgodzić ze skarżącą, że w odniesieniu do dochodzonego przez nią roszczenia odszkodowawczego nie minął przewidziany w art. 118 k.c. dziesięcioletni termin przedawnienia.

Należy podzielić pogląd Sądu Apelacyjnego, że umowa stron zawarta dnia 27 kwietnia 1965 r. określała termin spełnienia świadczenia przez Spółdzielnię. Według tej umowy, Spółdzielnia miała się wywiązać ze swego obowiązku do końca pierwszego kwartału 1966 r. Jeżeli zaś uznać, że pozwana ze względu na późniejszy termin zapłaty przez powódkę całej należnej kwoty za garaż władna była wstrzymać się ze swym świadczeniem do wyznaczonego terminu odbioru przydziału garażu (art. 488 § 2 k.c.), to można przyjąć, tak jak uczynił Sąd Apelacyjny, że roszczenie powódki o wydanie garażu stało się wymagalne najpóźniej w lipcu 1966 r. Od tej daty powódka mogła, powołując się na to, że umowa nie uzależniała przydziału garażu od posiadania samochodu, żądać wykonania przez Spółdzielnię obowiązku dostarczenia garażu. I od tej też daty rozpoczęło się dziesięcioletnie przedawnienie (art. 118 k.c.) roszczenia powódki o dostarczenie jej garażu (art. 120 § 1 zdanie 1 k.c.). Jednocześnie, od wymienionej daty powódka mogła, obok dostarczenia garażu, żądać od Spółdzielni naprawienia szkody wynikłej ze zwłoki w dostarczeniu garażu (art. 477 § 1 w związku z art. 476 i 471 k.c.). Wtedy rozpoczęło się również przedawnienie wspomnianego roszczenia odszkodowawczego.

Do takiego wniosku prowadzi zarówno przyjęcie, że roszczenie o naprawienie szkody wynikłej ze zwłoki staje się wymagalne w terminie, w którym zobowiązanie powinno być wykonane, tj. iż wymagalność roszczenia o naprawienie szkody wynikłej ze zwłoki pokrywa się z wymagalnością roszczenia, co do którego dłużnik popadł w zwłokę (art. 120 § 1 zdanie 1 k.c.), jak i przyjęcie, że roszczenie o naprawienie szkody wynikłej ze zwłoki staje się wymagalne niezwłocznie po wezwaniu dłużnika przez wierzyciela (art. 455 k.c.; zob. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2000 r., II CKN 725/98, OSNC 2000, nr 9, poz. 158). Należy mieć na względzie, że wierzyciel może wezwać dłużnika do zapłaty odszkodowania z tytułu zwłoki już w dniu, w którym stało się wymagalne

roszczenie, co do którego dłużnik popadł w zwłokę. Według zaś art. 120 § 1 zdanie 2 k.c., jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez uprawnionego, bieg terminu rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie.

Tak samo, jak w odniesieniu do roszczenia o dostarczenie garażu i roszczenia o naprawienie szkody spowodowanej zwłoką w dostarczeniu garażu, należy określić początek przedawnienia roszczenia powódki o naprawienie szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania dochodzonego na podstawie art. 477 § 2 k.c. Przepis ten pozwala wierzycielowi w przewidzianych w nim okolicznościach nie przyjąć świadczenia od dłużnika będącego w zwłoce i zażądać naprawienia przez niego szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania. Według powszechnego w piśmiennictwie poglądu, oparte na tym przepisie uprawnienie do odmowy przyjęcia świadczenia, wierzyciel realizuje w drodze prawokształtującego oświadczenia woli, zmieniającego pierwotny obowiązek świadczenia w obowiązek naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania (nazywane przez pełnomocnika powódki tego oświadczenia woli "odstąpieniem od umowy" jest nieściśle). Wspomniane roszczenie odszkodowawcze powstaje więc dopiero z chwilą złożenia przez wierzyciela oświadczenia woli, o którym była mowa. Mimo to nie sposób przyjąć, aby – jak chce skarżąca – z tą chwilą rozpoczynało się także przedawnienie tego roszczenia. Jak już zaznaczono, należy uznać, że przedawnienie tego roszczenia, tak samo jak roszczenia o pierwotne świadczenie i roszczenia o naprawienie szkody wynikłej ze zwłoki, rozpoczyna się od dnia wymagalności zobowiązania (roszczenia o pierwotne świadczenie). Przemawiają za tym następujące argumenty.

Po pierwsze, celem regulacji zawartej w art. 477 § 2 k.c. jest zastąpienie, nie odpowiadającego już potrzebom wierzyciela, roszczenia o pierwotne świadczenie, lepiej chroniącym jego interesy, roszczeniem o naprawienie szkody spowodowanej niewykonaniem zobowiązania. Celowi temu znacznie bardziej odpowiada rozwiązanie, według którego początek przedawnienia roszczenia „zastępującego” pokrywa się z początkiem przedawnienia roszczenia „zastępowanego”, a jeżeli rozwiązanie, zgodnie z którym przedawnienie roszczenia „zastępującego” rozpoczynałoby się dopiero od dnia złożenia przez wierzyciela oświadczenia woli wymaganego przez art. 477 § 2 k.c. To rozwiązanie zakładałoby bowiem nie tylko powstanie, ale także wymagalność roszczenia odszkodowawczego z chwilą

złożenia oświadczenia woli i możliwość jego dochodzenia przez cały termin przedawnienia określony w art. 118 k.c. Konsekwentnie, musiałoby być tak również w razie złożenia tego oświadczenia już po upływie terminu przedawnienia roszczenia o pierwotne świadczenie.

Po drugie, po zmianie pierwotnego obowiązku świadczenia w obowiązek naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania, dochodzone przez wierzyciela odszkodowanie składa się jakby z dwóch części – jednej, obejmującej szkodę wynikłą z niezrealizowania pierwotnego świadczenia, i drugiej, obejmującej szkodę wynikłą ze zwłoki. Na tę drugą część zmiana przewidziana w art. 477 § 2 k.c. nie ma żadnego wpływu. Kwestionowane zapatrywanie musiałoby się więc łączyć z niezrozumiałym zróżnicowaniem przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody wynikłej z niezrealizowania pierwotnego świadczenia i roszczenia o naprawienie szkody wynikłej ze zwłoki.

Po trzecie, jakkolwiek złożenie oświadczenia woli, które ma na względzie art. 477 § 2 k.c., nie jest pozostawione swobodnemu uznaniu wierzyciela, nie można wykluczyć sytuacji, w których wierzyciel składa to oświadczenie dopiero w jakiś czas po powstaniu przesłanek uzasadniających jego złożenie. Przeciwno kwestionowanemu zapatrywaniu przemawiają zatem także racje leżące u podstaw regulacji zawartej w art. 120 § 1 zdanie 2 k.c.

Jest poza sporem, że oświadczenie wymagane przez art. 477 § 2 k.c. powódka złożyła nie wcześniej niż w lipcu 1996 r., a więc w dwadzieścia lat po upływie dziesięcioletniego terminu przedawnienia roszczenia o dostarczenie garażu. Wobec podniesienia przez pozwaną zarzutu przedawnienia, konsekwencje skorzystania przez powódkę z możliwości przewidzianej w art. 477 § 2 k.c. nie mogły wykroczyć poza zmianę naturalnego (niezaskarżalnego) roszczenia o dostarczenie garażu w naturalne roszczenie o naprawienie szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania.

Z przytoczonych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² k.p.c. oddalił skargę kasacyjną, a o kosztach postępowania rozstrzygnął stosownie do art. 102 k.p.c.